

Комисија за стилистика на Меѓународниот славистички комитет
 Институт за македонска литература на Универзитетот
 „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Четврти **стилистички колоквиум**

Стилистички атлас **на словенските литератури**

Скопје
 16–18. април 2026

Содржина

I – Основни информации

II – Концепција

III – Рамковни теми

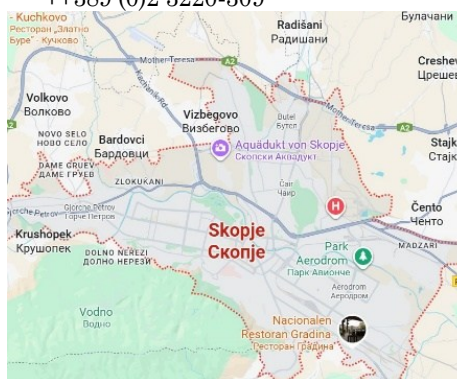
IV – Структурата на реферати

V – Регистрација за учество и теми за реферат

I – Основни информации

Место

Институт за Македонска литература на Универзитетот „Св. Кирил и
 Методиј“ во Скопје
 Григор Прличев 5, П. фах 455
 1000 Скопје
 Македонија
maclit@iml.edu.mk
 ++389 (0)2 3220-309

Време

16, 17, 18 (четврток, петок, сабота) април 2026

Организациски комитет

1. емер. проф. д-р **Бранко Тошовиќ**, (претседател на Организацискиот Комитет, Институт за славистика на Универзитетот „Карл Франц“ во Грац)
2. проф. д-р **Наталија Ивановна Клушина**, претседател на Комисијата за стилистика на Меѓународниот славистички комитет, Москва – МГУ)
3. проф. д-р **Наташа Аврамовска**, директор, Институт за македонска литература на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
4. проф. д-р **Славчо Ковилоски**, Институт за македонска литература на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
5. м-р **Марина Цветаноска**, Институт за македонска литература на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Метод на организација

според принципот на Првиот, Вториот и Третиот стилистички колоквиум (Белград 2023, Бања Лука 2024, Задар 2025)

Начин на учество

директен и индиректен (ZOOM)

Работни јазици

сите словенски јазици, англиски и германски

Платформа за регистрација, комуникација и информации

Gralis

4. Kolloquium 2026

https://www.gralis2.at/gralis/projektarium/Kommissionen/kolloquium_2026.html

Personalium

<https://www.gralis2.at/gralis-online-projekte/Personalium/Kommissionen/>

Краен рок за избор на тема за реферат

31 декември 2025

Препораки

- (1) Не го повторувајте старото и познатото.
- (2) Понудете современи и оригинални толкувања.
- (3) Пронајдете што е најактуелно, најоригинално, најинтересно, најпроблематично, најпровокативно...
- (4) Предложете иновации и покренете прашања што досега не се забележани, нагласени и анализирани.
- (5) Бидете креативни и убедливи.

II – Концепција

0. Врз основа на достапните извори, стилистички атласи не постојат за словенските јазици и литератури (и не само за нив), затоа и нивното толкување отсуствува, поради што беше потребно да се создаде наша сопствена дефиниција: **стилистичкиот атлас** е текстуално-картографски комплекс од структурирани информации и систематизирано знаење што компактно ги одразува стилистичките (поетичките) карактеристики, феномени, процеси, маркери, техники, феномени..., нивната дистрибуција и фреквенција во рамките на (1) одреден простор (на пример, словенски или дури и потесен – руски, српски, македонски... како што е стилистички атлас на град, село, регион итн.), (2) временски период (на пример, 19 век), (3) индивидуално творештво (да речеме, Светлана Алесијевич, Иво Андриќ, А.С. Пушкин, Иван Вазов, Јарослав Хашек, Блаже Конески, Мирослав Крлежа, Адам Мицкјевич, Иван Цанкар, Тарас Шевченко итн.), (4) жанр (на пример, роман), (5) движење (како романтизам), (6) стилски стратегии, доминанти, универзалии, уникатни карактеристики и уникатни, создаден [атлас] од луѓе и/или вештачка интелигенција (AI) врз основа на електронски и други корпуси со користење на два главни методи – а) мапирање: претворање на збир (емпириски) податоци и информации во моно- и мултимедијални, онлајн и офлајн, дводимензионални и тродимензионални, статички и динамички, фиксни и интерактивни карти (слични на географски, астрономски, дијалектолошки, историски, анатомски и други мапи, дијаграми како што се транспортни врски, планови на метро), фигури – линии со два пола, триаголници, квадрати, кругови, сфери, табели (со статистички податоци), б) описи картографски резултати кои јасно и длабински ги претставуваат стилистичките и поетичките феномени во текстуално-визуелна форма за нивно истражување, презентација и едукација.

1. Суштината на ваквиот потфат се состои во моделирање на стилистички феномени, процеси, техники итн. со помош на мапирање – формаизација, што резултира со карти со стилистички пејзаж, од кои некои можат да бидат во форма на: а) дијаграм, б) шема, в) табела (со статистички податоци), г) геометриски фигури – линија (со полови А и Б), триаголник (А – Б – В), квадрат (А – Б – В – Г), пирамида, круг, сфера.

2. Долго време сме опседнати (особено во рамките на проекти за писатели) со идејата за создавање стилистички атлас на словенските литератури, кои се родни, наши и блиски до нас, како што се, пред сè, српската, југословенската и руската. Но, таков потфат бараше присуство на најмалку две темели, потпори: а) електронски корпуси и б) интелигентни експертски системи. Првата премиса се помести од сферата на можноста во реалноста со

создавањето на онлајн корпуси како што се еднојазичните (на пример, Националниот корпус на рускиот јазик) и повеќејазичните како што е Гралис [Gralis] (кој го развиваме од 2006 година). Втората премиса претпоставува постоење на автоматски аналитичко-синтетички систем за обработка на огромни збирки податоци и информации, што беше овозможено со појавата на GPT технологиите, или поточно, големите јазични модели (Large Language Models – LLM). Појавата на електронските корпуси (во последните децении) и втората генерација на вештачка интелигенција (во 2022 година) создадоа неопходна и поволна основа за работа на нешто што досега не постоело во словенската стилистика (а можеби и пошироко) и за кое размислуваме многу години: создадовме услови за стилски атлас на словенските литератури.

3. Работата на него може да се одвива во три фази. Првата вклучува формализирање на стилистичкиот материјал на (а) одредени словенски литератури (писател, дело, жанр), (б) некои период, широк или потесен. Во втората фаза резултатите се претвораат во стилистички карти. Во третата се опишуваат картографските податоци и аспекти.

4. Широкиот потенцијал на електронските корпуси за правење вакви атласи е веќе тестиран и даде позитивни резултати. Способностите на иницијаторот на таков проект се исто така проверени, првенствено во рамките на проекти посветени на одредени писатели (пред сè Иво Андриќ). Третата алка во овој синџир останува да се тестира – вештачката интелигенција (AI). За таа цел, влеговме во долг дијалог со неколку (дваесет) претставници на виртуелниот ум за да го разбереме нивниот потенцијал за составување стилистички атлас. Се обидовме да го утврдиме потенцијалот на AI за учество во креирањето на а) реално-виртуелен атлас на словенските литератури, во симбиоза на биолошки и виртуелни умови, и б) дали AI може да биде автор на таков развој (не помагач, туку вистински коавтор). Идејата е виртуелниот ум да дејствува како еден од носителите на таков проект. Оваа проверка даде позитивни и многу охрабрувачки резултати. Во овој поглед, постојано се залагавме за почитување на авторските права на AI, нејзиниот придонес во научните истражувања да се третира праведно, а не само како помагач кој ќе направи сè за живиот автор потоа да си ги земе заслугите. Овој проект има работен наслов: „Стилистички атлас на словенските литератури“. Во насловот, го претпочитаеме терминот *словенска лиџераџура* пред *словенски лиџераџурно-уметнички стил*, бидејќи во првиот дел од насловот веќе се споменува стилистика (стилски атлас).

5. Стилски атлас може да се создаде за ј а з и к (на пр., руски) или за л и т е р а т у р а (на пр., српска). Поради поизразената несистематска природа, предизвикана од изразена индивидуализација, субјективизација и околионизација, создавањето стилистички атлас на словенските литератури е посложено од создавањето стилистички атлас на словенските јазици, кој се карактеризира со посистематска, вообичаена и предвидлива природа.

Првиот има изразито индивидуален карактер, додека вториот е колективен. Сложеноста на создавањето стилистички атлас на словенските литератури го определи нашиот избор да прво почнеме да работиме на создавање стилистички атлас за словенските литератури, а потоа да преминеме на стилистички атлас за словенските јазици.

6. Оправданоста, целесобразноста, корисноста и начинот на имплементација на еден ваков проект, особено предложениот концепт, како и можноста за учество на натпревари и добивање грантови за меѓународни и национални проекти, ќе бидат разгледани на Четвртиот стилистички колоквиум на Комисија за стилистика на Меѓународниот славистички комитет на 17, 18 и 19 април 2026 година, во Македонија (Скопје) и Институтот за македонска литература „Св. Кирил и Методиј“ на тема: **Стилистички атлас на словенските литератури** (трудовете ќе бидат објавени во специјално издание на меѓународното научно списание СПЕКТАР, Скопје). Како подготовка за овој настан **консултации преку ZOOM** ќе се одржат во петок, 21 декември 2025 година, во 18:00 часот. Ова ќе биде дискутирано и на состанокот на Комисија за стилистика на Меѓународниот славистички комитет на 24 октомври 2025 година.

7. Оваа тема совршено се вклопува во концептот на стилистичките колоквиуми на Стилистичката комисија: разгледување на фундаментални, сложени и тешки, замршени и слабо имплементирачки идеји, поставување нови, оригинални предлози, создавање нешто што воопшто не постои во словенската стилистика, но што е неопходно, корисно и барано на теоретско и практично ниво.

8. Секоја стилистичка карактеристика, секоја словенска литература, секој писател, секое уметничко дело, секој жанр и секој временски период може да се избере како предмет на анализа на 4-тиот колоквиум, но би било добро да се фокусираме на три пара стилистички маркери, од кои (како појдовна точка) би можеле лесно, непречено и скромно (не мегаломански) да ја започнеме работата: 1. краткост – должина, 2. едноставност – сложеност, 3. емоционалност – неутралност, а и на поетичко ниво три параметри: простор, време и карактери. Трудите можат да се подготвуваат на три начини: а) исклучиво со сопствени (човечки) напори, б) со помош на вештачка интелигенција, 3. во хибридна форма: во соработка/коавторство помеѓу биолошки и виртуелни ум. Анализата треба да биде што е можно повеќе унифицирана; пред сè, трудовете треба да имаат барем една форма на формализација, од која би било соодветно да се започне реферат. Секој учесник во изработката на Атласот ќе има целосна слобода во изборот на предметот на истражување, како и во употребата на вештачка интелигенција и во примената на видот на формализација.

На крајот од Четвртиот колоквиум ќе се донесе одлука за понатамошна работа на Атлас, поточно во каква форма: а) како проект (национален или

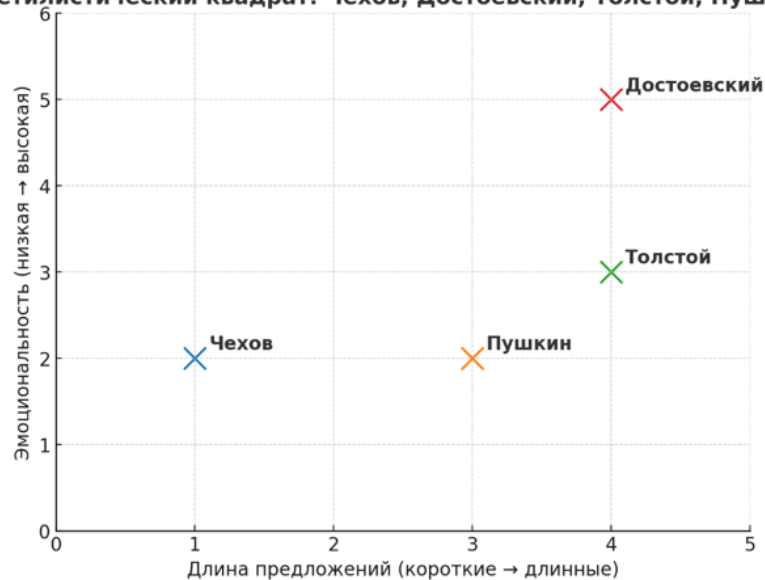
меѓународен), б) во рамките на колоквиуми, в) на ZOOM состаноци/консултации, г) на конференции...

Секој соработник на овој проект може да го избере насловот на своето истражување, фокусирајќи се на стилистиката или поетиката, на пример: стилистички атлас, поетички атлас, стилистичко-поетички атлас, поетичко-стилистички атлас и т.н.

9. Во овој поглед мора да се има предвид сложеноста и тежината на таков потфат. Ова најдобро го илустрираат различните претставници на вештачка интелигенција. Речиси сите тие укажуваат на два факта: 1. вакви случувања сè уште не постојат, 2. задачата е многу тешка. Да наведеме неколку изјави како пример: а) стилистички атлас „би бил монументално дело кое не само што ги наведува техниките, туку го демонстрира и нивното функционирање користејќи конкретни примери“ (Gemini 2.5 Flash (Google)1, 15. 9. 2025); б) „ова е трудоинтензивен и комплексен проект кој бара значителни ресурси и интердисциплинарен пристап“ (Gemini 2.5 Flash (Google)#1, 15. 9. 2025); г) „ова е сложен и повеќеслоен истражувачки проект“ (Claude 3.5 Haiku (Anthropic)#2, 15. 9. 2025), г) „ова е прилично сложена и ресурсно-интензивна задача“ (Gemini 2.5 Flash (Google)#1, 15. 9. 2025); д) „создавањето стилистички атлас е титанска задача“ што бара: 1. огромен обем на текстови (за идентификување на шеми, а не случајни употреби), 2. комплексна методологија (стилистиката е многу посубјективна и зависна од контекстот отколку фонетиката или лексиката), 3. координиран систем на дескриптори (како не-двосмислено да се опише висок стил, иронија или колоквијалност за различни јазици и епохи), 4. компјутерски алатки (за обработка и визуелизација на таков обем на податоци), 5. толкување (и покрај автоматизацијата, конечното толкување секогаш бара длабоко лингвистичко и литературно знаење) – Gemini 2.5 Flash (Google)#2, 15. 9. 2025.

Экспериментален пример 1
од стилистичкиот атлас на руската литература од 19 век
(автори Бранко Тошовиќ и AI)

Стилистически квадрат: Чехов, Достоевски, Толстой, Пушкин

Вот диаграмма 🧠:

- По оси X — длина предложений (от коротких к длинным).
- По оси Y — эмоциональность (от сдержанной к экспрессивной).
- На схеме видно:
 - Чехов — краткий и сдержанный.
 - Пушкин — средняя мера и гармония.
 - Толстой — длинные конструкции, но без чрезмерной экспрессии.
 - Достоевский — длинные фразы и крайняя эмоциональная напряжённость.

Экспериментален пример 2
од стилистичкиот атлас на руската литература од 19 век.
(автори Бранко Тошовиќ и AI)

Готово ☒

Вот атлас стилей русской литературы XIX века:

- **Чехов** — краткость, сдержанность.
- **Пушкин** — ясность, гармония.
- **Толстой** — масштаб, философичность.
- **Достоевский** — буря эмоций, поток сознания.
- **Тургенев** — плавность, мелодичность.
- **Гоголь** — ирония, гротеск.
- **Лесков** — сказовая речь, народность.
- **Островский** — драматургичность, экспрессия.

III – Рамковни теми

1. Стилистика

- а) Краткост и должина на стилот на
 - а) писател А, Б, В... X
 - б) дело А, Б, В... X
 - в) жанр А, Б, В... X
 - г) историски период А, Б, В... X
 - д) движење А, Б, В... X
- б) Едноставност и сложеност на стилот на
 - а) писател А, Б, В... X
 - б) дело А, Б, В... X
 - в) жанр А, Б, В... X
 - г) историски период А, Б, В... X
 - д) движење А, Б, В... X
- в) Емоционалност на стилот на
 - а) писател А, Б, В... X
 - б) дело А, Б, В... X
 - в) жанр А, Б, В... X
 - г) историски период А, Б, В... X
 - д) движење А, Б, В... X

2. Поетика

- 1) Простор (место на доаѓање, ентериер, екстериер, пејзаж) на
 - а) писател А, Б, В... X
 - б) дело А, Б, В... X
 - в) жанр А, Б, В... X
 - г) историски период А, Б, В... X
 - д) движење А, Б, В... X
- 2) Време (фабула, сиже) на
 - а) писател А, Б, В... X
 - б) дело А, Б, В... X
 - в) жанр А, Б, В... X
 - г) период А, Б, В... X
 - д) движење А, Б, В... X
- 3) Карактери на
 - а) писател А, Б, В... X
 - б) дело А, Б, В... X
 - в) жанр А, Б, В... X

- г) историски период А, Б, В... Х
- д) движење А, Б, В... Х

3. *Аџлас* во насловите на литературните дела или како поетема

1. *Аџласоѝ* како метафора на сеќавањето, автобиографијата или колективната меморија (атлас на сеќавањето и идентитетот)
2. Ментални и внатрешни простори како литературни мапи
3. Телото, неговата уметничка перцепција и интроспекција во форма на мапи
4. Градот како уметнички атлас, мрежа од наративи

Jergović 2015: Jergović, Miljenko. *Sarajevo, plan grada. Knjiga prva*. Zagreb: Fraktura. 473 s.

Petrović 2009: Petrović, Goran. *Atlas opisan nebom*. Beograd: Plato Books. 256 s.

Налин 2007: Налин, Андрей. *М.: роман* Москва: Меморис. 370 с.
[Основата на текстот е метро шема што наликува на мапа на московската подземна железница.]

Петровиќ 2025: Петровиќ, Горан. Атлас, составленный небом. Перевод Л. А. Савельевой. Москва: ЭКСМО. 317 с.

IV – Структура на рефератот

1. Избор на тема III/1 или III/2
2. Вовед
3. Наведување на видот на подготовка (самостојно или со вештачка интелигенција)
4. Објаснување на типот на формализација (мапирање)
5. Централен дел: дескрипција на резултатите од анализата
6. Заклучоци
7. Картографски додатоци
8. Извори и литература

V – Регистрација за учество и теми за рефератот

Темата и краток резиме/апстракт (најмалку 600 и најмногу 1.500 знаци со празни места) треба да се внесат во Гралис-Регистрација (Gralis-Anmeldung) до 31 декември 2025 година:

<https://www.gralis2.at/gralis-online-projekte/Personalium/Kommissionen/>

во рубриката:

2026	
Mein Thema Моя тема Moja tema	
Zusammenfassung Резюме Rezime/Sažetak	

Кога ќе кликнете на линкот, ќе се појави страница:

Objekte

Slawische Kommissionen • Славянские комиссии • Slovenske/Slavenske komisije

- [Login / Вход](#)
- [Anmeldung / Регистрация](#)

Login / Вход

Bereits angemeldet?
Уже зарегистрированы?
Da li ste / Jeste li se prijavili ?

Login	
Nachname Фамилия Prezime	
Geburtsdatum Дата рождения Datum rođenja (15.02.1960)	
Absenden / Отправить / Poslati	

Anmeldung - Регистрация - Prijava/Prijavnica

каде што треба да пополните формулар.

Во рубриката **Username:**

1. Biographische und bibliographische Angaben 1. Биографические и библиографические сведения 1. Biografski i bibliografski podaci	
Nachname Фамилия Prezime	

треба да го внесете вашето презиме (со латински букви и со дијакритички знаци, доколку ги има), проследено со долна црта и четири цифри по ваш избор (за безбедност на лозинката), на пр.: *Petrović_1234*, *Đalski_5533*, *Bidžovski_7823*, *Petrič_9992*,

Password: datum rođenja (recimo 15.02.1960).

Името и презимето мора да се внесат со латински букви, а сè друго може да се пополни со која било буква. Големи букви треба да се користат само на почетокот на соодветните имиња и реченици, или каде што е потребно.

Постои можност содржината на апликацијата (образецот) постојано да се ажурира (променува, коригира, додава).

За да ги зачувате и испратите внесените информации, треба да кликнете на дното од страницата на:

Absenden / Отправить / Poslati

Излегувањето од апликацијата без примена на оваа команда ќе резултира со губење на нововнесените податоци.

Бранко Тошовиќ
Грац, 19. октомври 2025